

dossier

Els micropobles, petits grans municipis

Micromunicipis

A les comarques gironines hi ha gairebé una norantena de micropobles. Són el quaranta per cent del total de municipis de la demarcació. En diem *micropobles*, però seria més correcte parlar de *micromunicipis*, perquè, de fet, són això: municipis, amb ajuntament propi, que tenen menys de cinc-cents habitants. Els veïns no es fan nosa. Els agradaria ser uns quants més. La poca població fa que de vegades s'hagin de tancar escoles per falta de mainada, com va passar a Sant Miquel de Campmajor el curs passat. El col·legi era una forma de mantenir el vincle entre els residents de la zona, que viuen molt

escampats. Sant Miquel de Campmajor, com tants d'altres, ni tan sols té nucli urbà. Tot i la seva baixa densitat de població, els micropobles són grans, molt grans. Ocupen més d'un terç del territori català. El vertebrèn, el gestionen i en preserven els paisatges, als quals s'adapten en la manera de viure i de produir. A les pàgines que segueixen, veurem les oportunitats i els reptes d'aquestes administracions tan properes al ciutadà. Bona part dels articles són escrits des del tinter dels mateixos protagonistes.

Maria Àngels Casademont és periodista.

>> *Foixà, al Baix Empordà, té poc més de tres-cents habitants.*

Foto: Maria Àngels Casademont

Foto: Maria Àngels Casademont

>> *Sant Martí Vell, al Gironès, té gairebé tot el nucli antic buit.*

Pobles que tiren milles

Veïns de micropobles de tot Catalunya es reuneixen a Sant Miquel de Campmajor per sumar esforços

«Els micropobles ens hem fet grans. Ja no som quatre pastors vigilant el pessebre. Com la resta de ciutadans, hem progressat: tenim carreres, tenim criteri i hem optat per viure i fer viure els pobles petits. Avui dia, al segle XXI, qui viu en un micropoble és perquè vol, perquè li dona la gana, perquè ho ha decidit. No és perquè, com als anys quaranta, hi va néixer i no té cap opció de futur si no va a la ciutat. Avui dia és una decisió personal d'un ciutadà d'aquest país. Som conscients que tenim menys serveis públics que els que trien l'opció més de ciutat, però estem treballant per aconseguir-ne més. Només ens cal un marc legal adequat per desenvolupar-ho, i no el tenim».

MARIA ÀNGELS CASADEMONT > Text

Ho explicava l'alcalde de Vilamaniscle, Mon Bonaterra, durant la seva ponència a la jornada sobre micropobles que l'Observatori del Paisatge de Catalunya va organitzar a Sant Miquel de Campmajor. Seguia dient: «Tot aquest tema de la participació ciutadana i de la col·laboració assembleària, els micropobles l'estem aplicant de fa molts anys. No tots, evidentment, però una majoria sí: l'alcalde fa una reunió per explicar a la gent què vol fer, per decidir què cal fer amb el pressupost i que la gent pugui participar-hi. Això és el que ara està reclamant la ciutadania: nosaltres ja ho estem fent. Per tant, podem aportar moltes coses positives al país». Mon Bonaterra és el vicepresident secretari

de l'Associació de Micropobles de Catalunya (AMC). A les planes de més endavant, parla dels reptes de la gestió municipal.

Els micropobles estan esdevenint exemples no només de noves formes de fer política sinó també de nous models energètics: sistemes que aprofiten les petites dimensions de les viles per potenciar energies renovables, netes, descentralitzades i autogestionades. En aquest dossier aquest tema el tracta Maria Crehuet, que va estar al capdavant de l'AMC fins fa dos anys i ara n'és la responsable de polítiques energètiques. A Ordís, on ha governat durant dotze anys, s'hi va fer una prova pilot que consistia a utilitzar tots els recursos possibles per produir electricitat i ser autosuficient: energia solar, energia eòlica, biogàs a les

Els micropobles estan esdevenint exemples de noves formes de fer política i de nous models energètics

Foto: Associació de Micropobles de Catalunya

granges i biomassa als boscos. El municipi cobria tota la despesa d'enllumenat públic amb una planta d'estació solar. Ordís té una de les dotze estacions del primer parc fotovoltaic que es va instal·lar a la comarca. El veïnat de Pols, a un quilòmetre i mig al nord-oest del nucli, va amb fanals solars.

A la trobada de Sant Miquel de Campmajor no hi va faltar la presidenta de l'AMC, M. Carme Freixa, alcaldessa de Vallfogona de Ripollès. Tots plegats estan una mica tips de sentir a parlar de les mancances dels municipis més petits i de si han de mantenir o no la seva autonomia política. Que és l'últim lloc on arriba la banda ampla (si és que hi arriba), que l'accessibilitat viària no és el seu punt fort i que la falta de tècnics dificulta que les decisions del Ple tirin endavant ja ho sabem. També sabem que viuen «exclusivament dels impostos» i de les ajudes que reben de la Diputació. N'alertava Josep Fort, el batlle amfitrió del seminari. Això fa que, a la pràctica, molts dels serveis d'aquests pobles siguin prestats a aixopluc dels consells comarcals. «Les dificultats no es poden amagar, però volem mostrar

que hi ha solucions imaginatives per fer-hi front, com pot ser mitjançant la mancomunitat de serveis», assegurava Joan Nogué, director de l'Observatori.

Iniciatives de desenvolupament local

La jornada va aplegar un centenar i mig de catalans de vint-i-sis comarques diferents. Entre ells, Roser Vernet i Joan Vaqué, del Priorat, un territori de cinc-cents quilòmetres quadrats amb dinou municipis (dels vint-i-tres totals) per sota del mig miler d'habitants. Des de l'associació Prioritat estan promovent una candidatura perquè els valors del seu paisatge agrari siguin reconeguts per la UNESCO com a Patrimoni de la Humanitat. Aquesta és l'excusa que fan servir veïns, pagesos, autònoms i activistes per impulsar una nova manera de pensar i planificar la comarca per poder-hi viure i poder-hi treballar dignament. «Normalment qui planifica és l'Administració, però nosaltres preteníem que la planificació estratègica sortís de la base, de la gent, de les entitats, i després continuar amunt i implicar-hi les administracions», aclarien.

>> Ordís cobria totes les despeses d'enllumenat públic amb una part de plaques fotovoltaïques del primer parc solar de l'Alt Empordà.

Hi ha solucions imaginatives per fer front a les dificultats de finançament, com pot ser mitjançant la mancomunitat de serveis

Núria Albà, ceramista de Senan, i Lluís Llobet, director del Centre Art i Natura de Farrera, també van presentar els seus projectes. Les activitats artístiques que duen a terme han contribuït al desenvolupament local. A França, l'arribada de persones relacionades amb oficis d'art i de creació ha aturat l'hemorràgia de població d'alguns d'aquests nuclis petits. Els ajuntaments faciliten la promoció de tallers i d'habitatges com a esquer de ceramistes, escultors, vidriers, dissenyadors de joies o pintors i fan de pont entre els propietaris dels immobles i els nous llogaters, que arriben amb ganes d'arrelar-se i fer família. La residència per a artistes i investigadors de Farrera, referent europeu, i de naturalesa pública, és un gran exemple autòcton de nova vida a la localitat. El centre ha rehabilitat el poble, ha creat llocs de treball i ha reforçat la identitat de la vall. Els veïns s'hi acostenen a veure les presentacions de les obres. S'hi fan seminaris, festivals, concerts, exposicions, fires, recorreguts històrics... Fins i tot, tallers per a escoles.

Cases buides i cares

El despoblament va ser un dels temes de la jornada que més preocupava. «Un poble no es farà gran ni podrà acollir famílies si la gent que té les cases tancades no pren cons-

ciència que pel fet de tenir-les tancades no en farà res», posava el crit al cel Carme Ferrer, batllessa de Senan. La vila té vuitanta cases i només n'hi ha quinze d'ocupades. «Quan apareix una família nova que vol venir a viure a Senan, truca a totes les portes d'aquestes cases i tothom li diu que allà no hi ha casa per a ells; però les cases segueixen tancades». Una remor unànime entre el públic constata que això passa molt sovint. Els pobles petits estan plens d'habitatges buits que ni es lloguen ni es venen. Sant Martí Vell n'és un cas extrem: una propietària ha comprat trenta immobles del nucli antic, una tercera part del municipi. No hi viu ningú.

I, mentrestant, els joves van marxant. Se'n queixava l'alcalde de Madremanya, Albert Peracaula: «Als nostres fills se'ls ha posat problemes per poder-se fer un habitatge a llocs allunyats del nucli històric. Han hagut de marxar perquè no se'ls permetia fer-se una casa al costat de la dels pares. Això comporta que els fills no puguin tirar endavant el sector dels pares, cuidar dels seus béns ni cuidar-los a ells quan es facin grans. Al meu municipi fa anys que ens hi trobem. Evidentment, un jove del poble no pot comprar una parcel·la de tres-cents mil euros i fer-se una casa, per això opta per anar a la ciutat. I llavors ve gent que sí que

>> *Senan, a la Conca de Barberà, només té ocupats quinze dels vuitanta habitatges que hi ha a la vila.*

Foto: Associació de Micropobles de Catalunya

Els pobles petits estan plens d'habitatges buits que ni es lloguen ni es venen

Fotos: Maria Àngels Casademont

pot comprar, al cap d'uns anys s'ho ven i... a especular. Realment el poble el crea la gent i aquesta gent, perquè se l'estimi, hi ha de poder viure».

En zones turístiques com l'Empordà, a més, molts se'n van perquè els preus es disparen per les segones residències. L'Ajuntament d'Ullastret sembla que hi ha posat solució. Fa temps que es va adonar que al barri vell els preus eren cada vegada més prohibitius per als veïns i va posar a la venda una vintena de solars municipals a una xifra per sota de la del mercat: uns cent euros el metre quadrat. A l'hora d'adjudicar-los, té en compte que el comprador estigui empadronat a Ullastret o que tingui fills. També obliga a construir-hi una llar de primera residència en un màxim de cinc anys. Així, de dos-cents divuit empadronats que hi havia fa deu anys, s'ha passat a dos-cents vuitanta-vuit.

L'urbanisme, a debat

Una altra qüestió que va aixecar polseguera va ser la Llei d'urbanisme: «La sensació que tenim (des de l'AMC) és que es fa des d'un plànol sobre la taula d'un despatx, que ningú ha baixat del despatx a trepitjar el terreny. Com deia Maria Crehuet, és diferent si mires el campanar d'un poble, que si mires el poble des del campanar, i encara és molt més diferent si el mires des d'un plànol sobre la taula en un despatx».

El subdirector general de Planificació Territorial i Paisatge, Josep Armengol, admetia que el reglament està «molt pensat per al creixement de les grans ciutats» i garantia que la nova legislació superarà aquestes limitacions. L'entitat no n'està gaire convençuda. De fet, ja ha presentat al·legacions a l'Avantprojecte de llei perquè considera que, «un cop més, ignora la realitat i diversitat del territori». Josep M. Aguirre, professor de dret administratiu de la Universitat de Girona, posa llum a la polèmica amb una anàlisi dels instruments que ofereix el nou marc legal.

Precisament, una de les esmenes que l'AMC planteja al Departament de Territori és que els micropobles tinguin un espai de representació en l'elaboració de normatives. És una recomanació que també fa l'advocat Joan Sala, president del Consell Assessor d'Alcaldes.eu. Al final d'aquest dossier proposa crear un nou nivell administratiu supramunicipal dotat amb recursos econòmics per «desenvolupar les polítiques que aquests municipis necessiten» i amb «la capacitat i el reconeixement necessaris per negociar els pressupostos amb els governs». D'aquesta manera, augura, es resol·dria la dependència crònica que els micropobles tenen a les subvencions d'altres institucions públiques.

Maria Àngels Casademont és periodista.

>> L'Ajuntament de Sant Miquel de Campmajor, al Pla de l'Estany, ofereix esmorzar als assistents de la jornada «Els micropobles. Paisatge, urbanisme i identitat territorial».

>> La jornada, organitzada per l'Observatori del Paisatge de Catalunya, va aplegar un centenar i mig de catalans de vint-i-sis comarques diferents.

La Llei d'urbanisme està pensada per al creixement de les grans ciutats sense tenir present la realitat i la diversitat del territori

Foto: Associació de Micropobles de Catalunya

>> *Vila medieval de Sant Llorenç de la Muga, a l'Alt Empordà.*

Els micropobles, tossudament vius

El trenta-cinc per cent del territori català pertany a municipis de menys de cinc-cents habitants

Actualment establir-se en un poble respon majoritàriament a una decisió voluntària. Però, més enllà de l'entorn natural, el paisatge i la tranquil·litat, en els municipis de menys de cinc-cents habitants la vida no és tan fàcil com sembla. La normativa i la mentalitat urbanita també contribueixen a fer-ho tot més complicat. La necessitat de fer visible aquesta realitat i de treballar activament per garantir el futur d'aquests municipis, però de fer-ho els mateixos protagonistes, va impulsar els seus alcaldes i altres càrrecs públics a ajuntar-se en l'Associació de Micropobles de Catalunya.

M. CARME FREIXA > Text

El 2018 l'Associació de Micropobles de Catalunya (AMC) celebrarà deu anys. El 29 de març del 2008 es van reunir al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya a Barcelona alcaldes, alcaldesses i regidors de nou ajuntaments de municipis de menys de cinc-cents habitants. El periodista Carles Capdevila va presidir la presentació de l'acte, que ja va ser tota una declaració d'intencions: la veu dels municipis més petits, i menys urbans, s'ha de fer sentir a la capital, que

és on es marca l'agenda, i cal tenir al costat els mitjans de comunicació.

L'AMC es va crear per fer visibles els ajuntaments de municipis de menys de cinc-cents habitants a fi de defensar que els seus habitants no han de ser ciutadans de segona. El missatge clau és que es visqui on es visqui s'ha de vetllar per complir la premissa democràtica de la igualtat de drets. Es tractava de completar la representació del municipalisme català (i de l'Associació Catalana de Municipis i de la Federació de Municipis de Catalunya, de les quals la majoria dels micropobles també són socis)

La veu dels pobles més petits s'ha de fer sentir a la capital, que és on es marca l'agenda, i cal tenir al costat els mitjans de comunicació

amb una entitat que no ofereix serveis sinó que vol ser un lobby de la realitat dels micropobles, realitat que té molt poc a veure amb la dels municipis de dos mil habitants i, menys encara, amb la dels de vint mil.

Les dades sorprenen, però val la pena fer-se'n ressò. Més d'un terç del territori català el componen micropobles, encara que demogràficament només l'habitin vuitanta mil persones. També són una tercera part dels nou-cents quaranta-vuit municipis. Per tant, si els pintem en un mapa, la taca corresponent als micropobles, fora de la costa, és evident. Però per donar a aquestes xifres la rellevància que tenen ha calgut que els mateixos implicats, els alcaldes i regidors dels micropobles, volguessin posar remei activament a l'abandonament en què,

llavors i ara, es troben, i al qüestionament a què estan sotmesos.

Els valors de l'AMC

Aquí rau la voluntat dels fundadors, que la suma enforteix. L'AMC és un punt de trobada per compartir problemes i reivindicacions, però també solucions i oportunitats. De seguida s'ha vist que tot i que els diaris o les televisions compren fàcilment les mancances i els problemes, cal construir un missatge positiu i donar a conèixer tots els valors que el món rural, la vida de poble, conserva i exercita per millorar el dia a dia. De fet, només cal mirar com, tot i la davallada de població, que no s'ha pogut frenar, a tots els micropobles hi ha famílies que s'hi han instal·lat de bell nou i gent que no

>> Vallfogona de Ripollès, d'on és alcaldessa M. Carme Freixa, presidenta de l'AMC.

L'AMC no ofereix serveis, sinó que vol ser un lobby de la realitat dels municipis per sota del mig miler d'habitants

n'ha marxat, i uns i altres hi desenvolupen projectes professionals i vitals feliços i fan gala, orgullosament, de viure on han triat, de viure en un micropoble.

L'AMC defensa que els ajuntaments dels micropobles, però també els seus habitants, han de ser tractats com a majors d'edats, perfectament capaços de decidir els recursos que els calen per cobrir les necessitats diàries. No es tracta de tenir noves línies de subvenció promulgades des d'instàncies superiors amb llargs i regulats procediments de lliure concurrència. Cal deixar que siguin els mateixos micropobles els que puguin administrar i invertir els recursos, que les aportacions siguin pactades prèviament i que no siguin finalistes. No té sentit haver de fer cada any la mateixa paperassa per aconseguir poc més de mil euros que cal gastar obligatòriament en actuacions que no sempre són prioritàries o necessàries i sense cap possibilitat de canvi per respondre a imprevistos, per exemple.

La implicació en la definició de les polítiques i dels programes dels subjectes que les han de rebre és fonamental. D'aquí ve que l'AMC exigeixi que els micropobles tinguin veu i vot en les comissions i els depar-

taments i que siguin escoltats pels legisladors. Perquè el nivell de desenaix que avui hi ha entre les normes i les lleis aprovades pels diferents nivells d'administració a l'hora d'aplicar-les en la realitat d'un micropoble és de jutjat de guàrdia i acaben representant un fre per a noves iniciatives i, en el fons, acceleren la pèrdua de població real.

Si bé una característica dels més de tres-cents micropobles de Catalunya és la seva diversitat, una bona colla pateix pel seu futur. És imprescindible que tota la societat prengui consciència que pel bé del país no poden desaparèixer. El que alguns anomenen la *urbanització del món rural*, que és certa com ho és la globalització de la vida quotidiana (qui no fa servir el WattsApp?), no ha de suposar la pèrdua de dignitat i l'atropellament de les formes de vida dels micropobles i del món rural per part dels que viuen a la ciutat.

Tots tenim algun tipus de vinculació amb els micropobles: per ascendència familiar, per amistats o per lleure. Per tant, s'ha de fer prendre consciència que cal respectar les persones que hi viuen i que s'hi guanyen la vida. Les esvelles fan una funció, les vaques pasturen amb els vedells

>> *Els micropobles com Vallfogona del Ripollès, tenen un paper cabdal en la vertebració del territori i el manteniment dels paratges naturals de gran qualitat.*

Foto: Maria Àngels Casademont

Han de rebre un tracte decididament específic i un reconeixement legal propi: l'estatut del micropoble

Foto: Maria Àngels Casademont

dins de tancats, els boscos tenen propietari... Cal un nou pacte social per trobar l'equilibri i això s'aconsegueix amb pedagogia i missatges construïts pels mateixos protagonistes. Per això l'AMC sempre està disposada a col·laborar amb mitjans de comunicació, institucions, empreses, entitats: per explicar tot allò que des de l'òptica urbana no s'entén.

Un actor polític tingut en compte

L'AMC també és imprescindible per poder frenar i revertir la situació de davallada i quasi despoblament que es viu en molts micropobles, i en el món rural en general, i per fer que els micropobles rebin un tracte decididament específic, un vestit a mida. Per això proposa que hi hagi un reconeixement legal propi: l'estatut del micropoble.

Aquí s'hi ha de definir clarament en positiu la singularitat dels municipis amb menys habitants a partir del respecte a la diversitat de les realitats que representen. El principi de subsidiarietat ha de fonamentar

l'atribució de recursos i competències a fi de ser el garant de la igualtat d'oportunitats dels seus habitants. Cal incorporar, amb tots els matisos que avui es donen, el concepte de *ruralitat* com a element indissociable. S'ha de deixar clar el paper actiu dels micropobles en la gestió del territori. L'estatut ha d'establir el paper dels càrrecs públics elegits i l'organització del govern local, així com apuntar nous conceptes per establir els recursos de la hisenda dels micropobles. També cal plantejar decididament formes de compensació dels valors socials i dels serveis que els micropobles aporten a tota la societat. Finalment, l'estatut ha de servir per fixar definitivament formes de participació i representació dels micropobles en totes les instàncies de govern.

M. Carme Freixa és la presidenta de l'Associació de Micropobles de Catalunya i l'alcaldesa de Vallfogona de Ripollès.

>> *Vista aèria de Cistella, a l'Alt Empordà.*

Cal fixar formes de participació i representació dels micromunicipis en totes les instàncies de govern

A la nostra manera

L'adaptació dels governs dels micropobles a una legislació pensada per a ciutats

Tots els municipis tenen els seus problemes, els seus reptes i els seus projectes de futur. Els municipis que som micropobles, també. Però, a més, hem de demanar permís per realitzar tots els projectes, a vegades a cada passa d'un mateix projecte, cosa que ho fa tot més feixuc. Però tenim solucions, hi arribem incentivant la participació i governant-nos a la nostra manera.

MON BONATERRA I MOLTÓ > Text

Quan en una ciutat mitjana un col·lectiu determinat, com ara una associació de veïns o un club esportiu, té un problema determinat, l'ajuntament, si fa un bon govern, ha de respondre-hi i donar-hi solucions o bé considerar que no és prioritari i donar les explicacions adients a aquest col·lectiu. En el cas d'un micropoble, el col·lectiu pot estar format tranquil·lament per una sola persona o per dues. No és només una qüestió matemàtica, de proporcionalitat; és, senzillament, la realitat d'un poble de menys de cinc-cents habitants.

Només aquest exemple ja explica com són de diferents tots els factors que actuen en el govern d'un municipi en funció del nombre d'habitants. I en dir *tots* em refereixo no ja a escoltar cadascun dels veïns, sinó a tots els tràmits, les gestions, les duplicitats i, en el cas dels micropobles, els *permisos* que hem de demanar a diferents administracions per engegar qualsevol iniciativa o inversió o per dur a terme qualsevol decisió política.

Això és degut a la poca autonomia local dels micropobles, que encara es vol retallar més (segons l'Avantprojecte de llei de règim local que s'està preparant), i al constant i crònic despropòsit del finançament que rebem els ajuntaments dels micropobles. Però si anem a l'arrel del problema, superarem aquests dos fets tangibles (la poca autonomia i el mal finançament) i ens remetrem a un fet intangible que inunda tot el pensament polític, mediàtic i social: els pobles no se saben regir i necessiten la tutela de les grans administracions.

Prou de tuteles

Es faci la llei que es faci, es canviï el reglament que es canviï, aquest pensament gairebé inconscient que tenen els partits polítics, les administracions supramunicipalistas i els que les dirigeixen ho empastifa tot d'una tutela que no tenim més remei que assumir, però que en ple segle XXI no acceptem.

Aquest pensament de tutelar està tan inserit en la nostra societat que fins i tot arriba a l'absurd. No fa gaire, en una conversa amb un col·legi d'arquitectes d'una

Foto: Maria Àngels Casademont

>> **Parc infantil a Campelles, al Ripollès.**

Hi ha un pensament polític, mediàtic i social: els pobles no se saben regir i necessiten la tutela de les grans administracions

Foto: Maria Àngels Casademont

demarcació catalana, em van etzibar que el fet que «la nova llei en projecte obligui a passar qualsevol tràmit en matèria urbanística pel departament corresponent està bé, allunya els càrrecs públics dels municipis més petits de les pressions dels veïns, perquè ens coneixem tots i això és un problema». La resposta era òbvia: primer, que qualsevol pressió que puguem rebre és infinitament inferior a la que pot fer un grup inversor en una ciutat gran (als micropobles no tenim gaires grups inversors...) i, segon, que mai la coneixença dels nostres electors ha de ser un problema, per principis; en tot cas és el contrari.

Volia comentar aquests punts per explicar que, malgrat que no hi ha dos micropobles iguals i que cadascun té les seves

pròpies necessitats i prioritats en funció de molts factors, bàsicament determinats pel seu entorn, sí que podem afirmar que coincidim en el convenciment que som indispensables per al país, per a la seva vertebració i per mantenir la seva idiosincràsia. Davant les mancances que ens ofereix el sistema actual, ens governem, doncs, a la nostra manera.

A la nostra manera. Evidentment, aquesta afirmació és gratuïta, però expressa el fet que molts micropobles fa anys que funcionem donant la veu als ciutadans, fent assemblees, demanant ajuda o col·laboració als veïns per realitzar determinades tasques, fent el que darrerament se'n diu *nova política*, independentment del partit polític al qual l'equip de govern estigui adscrit. Fa

>> *L'edifici de l'Ajuntament de Planoles, al Ripollès.*

Els micropobles vam ser els primers a donar apoderament a la ciutadania

Foto: Maria Àngels Casademont

>> *Escola Núria Morer i Pi, a Planoles. Juntament amb una altra escola també molt petita, l'Escola de Vallfogona, de Vallfogona de Ripollès, forma la ZER Comte Arnau.*

anys que els ajuntaments dels micropobles ens hem emancipat, tot i que sobre el paper oficial encara consti que estem tutelats. Malgrat això no defugim, ni volem fer-ho, les obligacions i els controls que ens marquen les entitats supramunicipals.

El repte de la participació

I és clar, a noves formes de governar davant els canvis socials, també hi ha nous reptes que ens plantegen aquests canvis socials. La societat ha canviat ràpidament, les darreres dues dècades, i malgrat que sembli que això no passa segons on, també ha passat als nostres municipis. El nostre repte ara és, convençuts com estem que la

millor manera de gestionar i desenvolupar un poble és amb la participació dels seus habitants (i si tenim present que l'habitant d'un micropoble també porta un ritme de vida frenètic, entre la feina, els fills, la casa i els desplaçaments constants per anar a trobar els serveis i l'oci), oferir incentius i al·licients perquè els nostres conciutadans participin en el govern del municipi, atès que el ritme de vida i el fet de viure en un lloc tranquil són factors que no ajuden a prioritzar la participació.

És un repte majúscul, però ho són tots els que ens proposem, donada la nostra capacitat pel que fa a recursos, a tècnics i a pressupost. Com sempre, cada micropoble

Malgrat que som els ajuntaments amb més participació ciutadana, encara hem d'incentivar-la més

troba la seva fórmula, i després les compartim a l'Associació de Micropobles de Catalunya, on posem en comú problemàtiques però també possibles solucions que, després, cada ajuntament adapta a la seva realitat.

Ens postulem com a ajuntaments capaços de decidir quin ha de ser el futur dels nostres pobles, conscients que tenim mancances, reclamant a qui correspon que ens tinguin en compte i mancomunant serveis amb pobles veïns. Ens reivindicuem com a entitats capacitades per establir les polítiques que creiem més adients per al nostre municipi, i ho fem intentant que la participació sigui cada cop més àmplia. Som coïnxedors com ningú que les persones que

viuen en un micropoble ho fan per voluntat pròpia, que volen viure on volen viure i, per tant, també ens pertoca mantenir la personalitat i la diferenciació del nostre municipi i cuidar el sentiment de pertinença. I donar als nostres veïns els serveis necessaris perquè puguin viure-hi com viu qualsevol altre habitant del nostre país.

I tot això ho fem a la nostra manera, orgullosos de ser de poble.

Mon Bonaterra i Moltó és l'alcalde de Vilamaniscle i el vicepresident secretari de l'Associació de Micropobles de Catalunya.

>> *Deixalleria de Madremanya. La prestació de serveis dels micropobles és limitada i alguns són delegats a consells comarcals i diputacions o mancomunats amb pobles veïns, com ara la recollida d'escombraries.*

>> *Equipaments esportius de Vallfogona de Ripollès.*

>> *Plaça de l'Ajuntament de Pardines, al Ripollès.*

>> *L'escola de Parlavà, al Baix Empordà.*

Cal mantenir la personalitat i la diferenciació del nostre municipi i donar els serveis necessaris perquè els habitants puguin viure-hi com viu qualsevol altre ciutadà del país

Foto: Maria Crehuet

>> *L'aerogenerador d'Ordis, a l'Alt Empordà, envia l'electricitat que produeix a l'escola.*

La transició energètica als micropobles

Com s'ha d'enfocar i gestionar correctament l'ús del territori per instal·lar-hi energies renovables

Estudis sobre la transició energètica asseguren que Catalunya pot ser autosuficient amb energies renovables. Per a això es necessita al voltant d'un dos per cent del territori, és a dir, uns vuitanta-cinc metres quadrats per persona... si moderem el consum d'energia! És molt o poc? Depèn de com gestionem aquesta ocupació. Però de seguida veurem quins espais del nostre país tenen habitants en excés i quins tenen territori de sobres, tot i haver de preservar la biodiversitat, el paisatge o la productivitat agrícola.

MARIA CREHUET > Text

En el marc del col·lectiu CMES (Col·lectiu per un Model Energètic i Social Sostenible) es va plantejar la problemàtica del final del petroli no gaire més enllà del 2040, el del gas natural al voltant del 2050 i el del carbó cap al 2060. I els acords de París de 2015 diuen que caldrà deixar a sota terra més de dues terceres parts de les reserves de combustibles fòssils per evitar que la temperatura s'incrementi més de dos graus. Ens aboquem al caos? Durant quant de temps? Es fa evident que hem de buscar alternatives i que les energies renovables han de ser la solució. El debat va portar a postures escèptiques que sostenien que era impossible mantenir el ritme de vida que portem amb energies renovables, fins que membres del

mateix col·lectiu van aportar estudis diversos que demostren que Catalunya pot viure amb energies renovables i en pot generar de sobres. Per a això s'han d'habilitar superfícies de captació d'energies renovables d'entre l'1,25 i el 2 per cent del territori (40.000/64.000 ha).

A partir d'aquestes dades l'Associació de Micropobles de Catalunya (AMC) va preveure un problema: l'ús del territori sense tenir en compte el territori. Un problema endèmic que no hi ha manera de solucionar. Els micropobles són una tercera part dels municipis catalans i gestionen una quaranta per cent del territori, però no se'ls té en compte en els debats decisoris sobre el territori que gestionen. Normalment, les normes i les decisions es fan i es prenen des de ciutat i amb mentalitat de ciutat,

Catalunya pot viure amb energies renovables i pot generar-ne de sobres

Foto: Associació de Micropobles de Catalunya

però amb obligat compliment per a petites administracions que gestionen més que correctament el seu entorn. Amb aquesta dinàmica d'imposició sense debat participatiu, aquestes petites administracions es veuen ofegades amb criteris, regles i pautes que no corresponen a les seves realitats. No obstant, vora el quaranta per cent del territori català està perfectament gestionat per aquests municipis, entre d'altres coses perquè hi viuen, en viuen i se l'estimen.

Però tornem a l'energia. Si la necessitat de territori per a una Catalunya abastada amb energia verda representa de cinquanta-tres a vuitanta-cinc metres quadrats per persona (passades les dades a escala perso-

nal), hem de tenir clar que s'ha de gestionar molt bé tot el territori català (tot!), i primer que res cal aprofitar infraestructures que ja ocupen terreny i que puguin suportar instal·lacions per a captació d'energia verda. Davant l'evidència que haurem de passar del model energètic dels combustibles fòssils i l'urani a un model basat en la captació d'energies netes i renovables (termosolar, fotovoltaica, eòlica, hidràulica, biomassa, biogàs, etc.), què estem fent? No gaire res, o molt poc. Grups diversos es belluguen amb bona voluntat i amb poca connexió entre ells, i les lleis que hem tingut fins ara ens han lligat de mans i peus o, si més no, han provocat el desànim.

>> La construcció dels pantans de Sau i Susqueda van contribuir al despoblament de la zona. Ara a Susqueda, la Selva, no arriben ni a cent habitants.

Hi ha un gran desconeixement de què representa la transició energètica i del seu impacte territorial

Laboratoris de nous models

Tenint en compte la imminent necessitat de territori (i la gestió de més d'una tercera part d'aquest a càrrec dels micropobles), l'AMC i el CMES van acordar una col·laboració segons la qual el CMES havia de fer un estudi en una desena d'aquests municipis per estudiar-ne les característiques geogràfiques, meteorològiques, econòmiques i humanes, i veure quines necessitats energètiques tenien, com podien assolir-les amb el que el seu propi entorn els proporcionava, com havien de generar més energia per col·laborar amb les necessitats col·lectives i com, si la seva realitat els ho permetia, podien produir encara més electricitat per vendre-la o bé atraure activitat econòmica al seu territori. Aquest treball de camp es va fer en onze micropobles (dos de l'Alt Empordà, dos d'Osona, dos de l'Anoia, dos de la Conca de Barberà, un de l'Urgell, un del Segrià i un del Pallars Jussà) i va confirmar, d'una banda, que cada micropoble és diferent, degut a les circumstàncies que l'envolten,

i, de l'altra, el profund desconeixement que hi ha entre els ciutadans del canvi imminent que s'acosta i que ens aboca a una transició energètica imprescindible.

Molts micropobles han començat a treballar cap a un canvi de model energètic. No obstant, hi ha diverses circumstàncies que dificulten aquest canvi. Una són les lleis i normes que ens han regit els últims anys, ja que han posat pals a les rodes en l'execució de projectes i han desmotivat la ciutadania. Una altra és que sovint les subvencions que atorguen les administracions *grans* per tirar endavant projectes presenten la dificultat que són genèriques i no tenen en compte les particularitats abans esmentades, i també que demanen uns mínims d'inversió als quals molts micropobles sovint no arriben. I una tercera (i potser la més important) és el profund desconeixement de la realitat que s'acosta i de les possibilitats que cada municipi té per trobar les solucions adients per tal de fer-hi front.

>> *L'Estany, al Moianès. És el primer poble on tot l'enllumenat públic està constituït per leds.*

Foto: Associació de Micropobles de Catalunya

Cada micropoble ha de conèixer les seves necessitats energètiques i les possibilitats que el seu entorn li ofereix per fer la transició cap a energies renovables

I doncs?

Davant de tot això, ens preguntem què pot fer un micropoble per afrontar la transició energètica? En primer lloc, ha de conèixer les pròpies necessitats. Després, ha de saber quines possibilitats de generar energia renovable li ofereix l'entorn: el sol i l'aire els podem trobar arreu (quant a l'aprofitament del vent, falten estudis seriosos sobre els vents locals i les possibilitats de l'energia minieòlica), i segurament també la calor de l'interior de la Terra (geotèrmia); l'aigua i la biomassa depenen de la geografia de l'entorn, i, finalment, hi ha els residus urbans, ramaders i industrials, que han de passar de ser un problema a ser part de la solució: cal aprofitar-los i transformar-los en energia, directament o a través de la cadena d'una economia circular.

Amb les dades a la mà, els micropobles han de buscar el suport de les altres administracions i la complicitat dels seus habitants. Fins ara només s'han fet accions d'eficiència energètica i instal·lacions d'energies renovables en l'àmbit institucio-

nal (enllumenats públics i edificis municipals) i ara cal implicar tota la població per tal de fer el canvi. Fins avui la distribució de l'energia és centralitzada i ara hauria de passar a ser descentralitzada (amb nòduls territorials) i acabar sent distribuïda, és a dir, hauria de formar una xarxa semblant a la que forma Internet. Sembla que no és gaire lluny la normativa europea que permetrà l'ús de les xarxes de distribució de l'energia per a petites administracions i cooperatives locals. Dues coses, doncs, es fan imprescindibles en aquest moment: una és informar a bastament tant els alcaldes i regidors com els veïns no només de les possibilitats sinó també de la necessitat d'aquest canvi. L'altra serà facilitar la transició tot escombrant traves innecessàries i aportant ajudes econòmiques imprescindibles.

Maria Crehuet és la responsable de polítiques energètiques de l'Associació de Micropobles de Catalunya i la vicepresidenta del Col·lectiu per un Model Energètic i Social Sostenible.

>> L'enllumenat públic, el subministrament d'aigua i els accessos als nuclis representen les despeses principals dels municipis més petits. El poble d'Ullastret, al Baix Empordà

>> Els micropobles gestionen més d'una tercera part del territori català però no se'ls té en compte en els debats decisoris sobre aquest territori que gestionen.

Foto: Maria Àngels Casademont

Els municipis petits han de buscar el suport de les altres administracions i la complicitat dels seus habitants

Foto: Marta Jaén

El Centre d'Art i Natura de Farrera, molt més que una residència d'artistes

El projecte s'ha consolidat com un referent europeu i un gran exemple autòcton de desenvolupament local

La residència de treball per a artistes i investigadors de Farrera, amb vocació de servei públic, utilitza el recurs cultural com a motor principal de desenvolupament. Els efectes que ha generat a la comarca són evidents. Entre d'altres, ha rehabilitat una part del patrimoni arquitectònic del poble, ha augmentat l'oferta d'equipaments, ha creat llocs de treball i ha reforçat la xarxa social a muntanya, atès que ha establert vincles entre l'activitat artística i la població.

>> *L'encavallada de la Bastida, originària de Casa Manresà, era un paller assecador construït al voltant del 1800. De propietat municipal, ara acull tres tallers del CAN.*

LLUÍS LLOBET I MARTÍ > Text

Al Pallars Sobirà, i a l'alta muntanya en general, hi ha dues realitats territorials extremadament diferenciades. D'una banda, el fons de la vall principal vora el curs de la Noguera Pallaresa, amb l'eix viari de comunicació central, que concentra la major part de la població i de l'activitat econòmica, des dels anys noranta

potenciada encara més per l'efervescència dels esports lligats al riu i per l'adveniment de la Bruixa d'Or, l'administració de Loteria Nacional més important de l'Estat espanyol. De l'altra, la immensa superfície que constitueixen les petites valls secundàries, d'orografia difícil, amb un centenar de pobles pel cap baix, alguns encara abandonats, la majoria buits o molt fràgilment poblats a l'hi-

Farrera, a 1.360 metres d'altitud, darrer poble de la coma de Burg, dona nom al municipi plurinuclear de cinc petits nuclis més

Foto: Marta Jaén

vern però habitats a l'estiu, i pocs amb una població permanent, encara que fràgil, però sense el risc de quedar buits a l'hivern.

El terme d'aquests pobles configura el gran espai de recursos naturals: els grans boscos de coníferes, les pastures d'alta muntanya, les bordes al voltant dels antics espais de conreu, les solanes rocalloses d'aprofitament hivernal... En l'antic paradigma econòmic (fins al gran èxode dels seixanta) aquest era el territori on es concentrava la major part de la població i de l'activitat tradicional de muntanya. La necessària mà d'obra del vell model de creixement industrial concentrat i les transformacions tecnològiques en els transports, primer, i els canvis revolucionaris en l'agroramaderia moderna i la globalització dels mercats, després, van fer desaparèixer aquell sistema de vida que va perdurar amb pocs canvis durant segles. Ara som en un nou paradigma en què el resultat principal és el gran canvi d'usos del territori i dels espais. Aquest canvi de la forma de vida aproxima la vida urbana i la rural. A principis del segle XXI va néixer un nou terme per qualificar els habitants del món rural segons aquesta nova forma de viure: els *rurbans*.

EL CAN

El Centre d'Art i Natura (CAN) és una residència de treball per a artistes i investigadors d'arreu del món localitzada en un d'aquests petits pobles resilents de què parlàvem més amunt: Farrera, a 1.360 metres d'altitud, darrer poble de la coma de Burg, dona nom al municipi plurinuclear de cinc petits nuclis més. Aquesta activitat va començar el 1995, i va representar tot un pretext per rehabilitar una part del patrimoni arquitectònic del poble. Com a exemple, valgui la restauració de les antigues escoles de Farrera, però, sobretot, l'antiga Bastida de Casa Manresà, un monument de l'arquitectura agrària de muntanya de principis del segle XIX, que va ser reconvertida en tallers, espai de residència, cuina menjador i magatzem. L'obra va comportar un doble benefici públic: la plaça del poble va poder créixer fins al doble de la seva superfície original i es va obrir al pas un carrer transversal que havia quedat inutilitzat per les runes.

L'estratègia seguida per aconseguir el finançament de les inversions va ser municipalitzar el projecte per tal de poder accedir a programes europeus (Interreg) que, combinats amb programes de la

>> Farrera comptava amb dos-cents dinou habitants al cens de 1857; cent seixanta anys més tard, amb prou feines arriba a vint de permanents.

La biblioteca del centre, amb connexió a Internet i calefacció a l'hivern, l'utilitzen veïns i emprenedors de la zona

Generalitat (1 % Cultural, plans específics de Governació...), van aconseguir els objectius al cap de vuit anys. Entretant, l'activitat d'acollir artistes i de desenvolupar programes s'havia iniciat a les antigues escoles i en cases privades. La creació de l'associació sense ànim de lucre Amics del Centre d'Art i Natura l'any 1998 va permetre anys més tard, quan el gruix de les inversions s'havien consolidat, gestionar el projecte de forma independent de l'Ajuntament.

Els fruits del projecte

Vint-i-un anys més tard de l'inici del CAN, Farrera té una població permanent que oscil·la entre els vint i els vint-i-cinc habitants, i un parell de famílies es beneficien directament del treball que genera el centre, més una família de Tírvia (a cinc quilòmetres). Les pernoctacions del CAN oscil·len entre mil cent i mil quatre-cents l'any, cosa que vol dir un increment de població de pas durant deu mesos l'any d'unes tres o quatre persones més. Però els beneficis per al poble són la quantitat d'activitat cultural que genera el centre, a banda dels equipaments, que també són utilitzats parcialment pels mateixos veïns. La biblioteca, amb connexió a Internet i calefacció a l'hivern, la fan servir emprenedors que gestionen petits projectes com l'Espai Dansa-Natura de Burg.

Els efectes econòmics també són evidents a la comarca en l'ús del transport, les compres als supermercats i les botigues i en molts altres subministraments. Tan important o més encara, tot i que menys tangible, són els serveis a la cultura i a la formació a través de cursos no reglats, tallers i seminaris, cicles i presentacions, sempre oberts al públic. El CAN ha consolidat petits festivals com el de Poesia als Parcs, al juny, i l'Aplec Saó d'Arts i Natura a l'Alt Pirineu, a mitjan octubre, i amb aquestes dates contribueix a la desestacionalització de les activitats. Programes com Fem Escola, per a la canalla, o els Divendres Creatius, per a artistes i creadors residents a l'alta muntanya, cohesionen el sector educatiu i creatiu.

L'educació ambiental especialitzada és, des del principi, una de les àrees que tractem des del centre. Centenars d'universitaris (també de la Universitat de Girona) han passat per les nostres instal·lacions per fer-hi pràctiques de geografia de muntanya i de desenvolupament local. L'interès de l'alta muntanya per a la recerca ha determinat que tinguem relacions amb la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). El seu Grup de Recerca en Àrees de Muntanya i Paisatge (GRAMP) té el nostre entorn com a objecte de recerques sobre evolució del paisatge. Tal ha estat l'interès i els resultats de la re-

>> La recerca sobre evolució del paisatge que duu a terme el GRAMP de la UAB des dels inicis del CAN va esdevenir curs pràctic.

Foto: Albert Pèlach

Els efectes econòmics són evidents a la comarca en l'ús del transport, les compres als supermercats i les botigues i en molts altres subministraments

Foto: Cesca Gelabert

cerca que ja hem arribat a deu edicions del Curs pràctic d'evolució del paisatge.

A casa i a fora

Més enllà de la nostra vall, a la veïna vall Ferrera, i concretament al poble d'Alins, d'uns anys ençà s'hi celebra la Fira del Ferro amb molt d'èxit, s'hi han implantat uns itineraris per les antigues mines i carboneres i hi ha un petit museu de la metal·lúrgia a l'aire lliure. Res de tot aquest nou recurs turístic cultural hauria estat possible sense els estudis sobre l'evolució del paisatge que, en localitzar-se al bosc de Virós, van donar molta llum sobre el passat d'aquesta activitat minera i de primera transformació.

Però, a més, el CAN ha tingut una vocació internacional des del primer moment, vocació que, amb la perspectiva dels anys, ha estat clau per a la seva supervivència com a projecte fins als nostres dies. Tant els usuaris internacionals (de més de cinquanta estats diferents) com els programes europeus han generat uns ingressos que han permès superar els severs cops rebuts per la crisi econòmica, el més important dels quals va ser la suspensió del suport institucional del Departament de

Cultura l'any 2013. L'estratègia de participar en xarxes internacionals (primer a Res Artis, i des de fa uns anys, a Alliance for Artists Communities) ha permès arribar a un mercat d'usuaris internacional (Amèrica del Nord, Europa i Oceania) i també conèixer personalment interlocutors que ens han dut a poder participar en programes europeus, com per exemple el que ara acabem, Frontiers in Retreat.

Ja per acabar, i sobre el model de gestió, el Centre d'Art i Natura és, doncs, un projecte de titularitat pública (l'Ajuntament de Farrera), gestionat per una entitat privada (els Amics del Centre d'Art i Natura, amb uns cent deu socis). I és molt més que una residència d'artistes: és un projecte de desenvolupament local, amb vocació de servei públic, que utilitza la creació cultural com a motor principal. Si singularitzem els nostres petits pobles utilitzant el recurs cultural com a eina central, reforçarem sistemes de desenvolupament més sostenibles i més adequats al model d'assentament territorial que hem heretat.

Lluís Llobet i Martí és el director gerent del Centre d'Art i Natura de Farrera.

>> Poesia als Parcs és un petit festival de cap de setmana amb recital poètic el dissabte i passejada poètica pels paratges de Farrera el diumenge al matí.

Utilitzant el recurs cultural com a eina central, reforçarem sistemes de desenvolupament més sostenibles i adequats al nostre model d'assentament territorial

Foto: Maria Àngels Casademont

>> *Vista aèria de Palau de Santa Eulàlia, a l'Alt Empordà.*

L'urbanisme dels micropobles

Les propostes de l'Avantprojecte de llei de territori als reptes de la seva ordenació

Abordar els reptes territorials i urbanístics dels micropobles demana necessàriament conèixer la seva realitat territorial, i tres simples dades ens la il·lustren prou gràficament: representen el trenta-cinc per cent de tots els municipis de Catalunya, ocupen el trenta-cinc per cent de la seva superfície, però únicament acullen l'u per cent de la població total. Són municipis amb una superfície similar a la resta, però amb una densitat de població trenta vegades inferior a la mitjana; territoris essencialment formats per sòl no urbanitzable i amb escassos o, fins i tot, inexistents assentaments urbans; pobles on la població sovint viu dispersa, amb les consegüents dificultats per prestar o fer arribar els serveis públics essencials.

JOSEP M. AGUIRRE I FONT > Text

Les importants diferències físiques entre els micropobles i la resta de municipis del país no es tradueixen jurídicament en marcs legals diferents. Tant la legislació bàsica estatal com l'actual legislació urbanística catalana reconeixen de forma idèntica les mateixes competències a tots els municipis del país, des de Sant Jaume de Frontanyà fins a l'Hospitalet, amb l'única singularitat de la ciutat Barcelona. A tots se'ls exigeix portar a terme totes les funcions pròpies de l'urbanisme en les seves diferents fases: planejament, gestió,

execució i disciplina urbanística.

És un model difícil d'implantar als municipis més petits i que es contradiu amb l'Estatut d'autonomia, que afirma que la distribució de competències entre els ens locals ha de tenir en compte la capacitat de gestió o el principi de diferenciació. És a dir, no es pot exigir a tothom les mateixes obligacions o responsabilitats, pel simple fet que no tots els ajuntaments disposen dels mateixos recursos per atendre-les.

Ara la Direcció General d'Ordenació del Territori i Urbanisme, partint del mandat estatutari, aborda aquesta diversitat en

Les importants diferències físiques entre els micropobles i la resta de municipis del país no es tradueixen jurídicament en marcs legals diferents

la redacció de l'Avantprojecte de llei de territori (la llei que substituirà la legislació urbanística, territorial i paisatgística vigent) i ho fa a diferents escales: diferenciant les competències municipals en funció de la població, reforçant el paper dels consells comarcals, articulant instruments de planejament propis i prestant una atenció especial al sòl d'espais oberts (l'actual sòl no urbanitzable) que cobreix la pràctica totalitat de molts dels micropobles.

La voluntat de fer-ho així és assegurar que el nivell d'exigència s'adequa a la capacitat de gestió del municipi (amb documents més simples, com les normes de planejament per a municipis inferiors a 1.000 habitants) i garantir, al mateix temps, el màxim rigor en l'exercici de les funcions públiques en matèria d'urbanisme o disciplina urbanística (amb més protagonisme dels consells comarcals, que hauran d'assumir les funcions dels municipis que no disposin de funcionaris per garantir-les).

La gestió dels espais oberts

Més enllà de la complexitat dels instruments o de qui n'assumeix la gestió, l'Avantprojecte de llei de territori posa èmfasi a aportar solucions a la gestió dels espais oberts, una qüestió històricament desatada per la legislació urbanística i els seus instruments de planejament. Propostes que en el cas dels micropobles han d'aportar respostes a alguns dels seus problemes més comuns: la dificultat per compatibilitzar la vida dels seus veïns i el desenvolupament dels pobles amb el fet que aquests s'ubiquen en un sòl que, per definició, és incompatible amb el desenvolupament urbanístic.

Com s'ha exposat sovint, la realitat dels micropobles ens dibuixa municipis amb assentaments dispersos, mancats de sòl urbà. Fins a dia d'avui, qualsevol intervenció en les edificacions d'aquests municipis demanava, normalment, l'articulació d'un catàleg de masies i cases rurals, un instrument pensat per recuperar el nostre patri-

>> Masos de Sales de Llierca, a la Garrotxa.

L'Avantprojecte posa èmfasi a aportar solucions a la gestió dels espais oberts, i compatibilitza aquesta gestió amb la vida dels veïns

>> *La nova Llei de territori recull mesures per incentivar les necessitats singulars dels micropobles. Campelles.*

>> *Carrer de Rupjà, al Baix Empordà.*

>> *Molts d'aquests municipis tenen la població distribuïda en dos o tres nuclis o bé directament disseminada en masos o petits veïnats. Madremanya.*

>> *Nucli de població del terme municipal de Pardines, al Ripollès.*

moni arquitectònic, però sense capacitat d'abordar la singularitat dels micropobles. I això, de manera inevitable, dificultava enormement qualsevol intervenció urbanística en moltes d'aquestes edificacions i, literalment, impedia qualsevol edificació nova en aquests sòls.

L'alternativa a aquest model era classificar el sòl com a urbà, cosa que comportava incorporar-lo al procés de transformació urbanística i dotar-lo dels serveis urbanístics bàsics (pavimentació de carrers, serveis en xarxa, etc.) però, al mateix temps, fer créixer la taca urbanitzada i desfigurar la seva identitat tradicional, que en definia el caràcter.

Dues noves eines urbanístiques

Ara l'Avantprojecte de llei de territori proposa dues eines per respondre a la diversi-

tat allà on sigui necessari, i així evitar situar aquests municipis davant el dilema de triar entre sotmetre's al procés de transformació urbanística o desaparèixer: els veïnats rurals tradicionals i les edificacions de recuperació incentivada.

La primera eina, els veïnats rurals tradicionals (una figura sense equivalent en la legislació urbanística actual), té com a objectiu garantir la pervivència dels petits nuclis de població que han subsistit a través de generacions, sense disposar dels serveis urbanístics bàsics dels assentaments urbans i sense que n'hagin de disposar. En aquests veïnats, l'ús global dels quals és l'habitatge, es permet ampliar moderadament les edificacions i rehabilitar les ja existents, s'admet la divisió horitzontal i fins tot les edificacions de nova planta per substituir les velles i, excepcionalment, per

Fotos: Maria Àngels Casademont

El nou text proposa eines per evitar situar els municipis petits davant el dilema de sotmetre's al procés de transformació urbanística o desaparèixer

Foto: Maria Àngels Casademont

ocupar els espais buits accessibles des de la via pública. Es vol garantir que aquests nuclis conservin la seva identitat, que no esdevinguin assentaments urbans i, al mateix temps, donar resposta a les necessitats dels seus veïns.

Les edificacions de recuperació incentivada són les actuacions que substitueixen la reconstrucció de masies i cases rurals de la legislació actual, però amb una diferència substancial respecte a la regulació vigent: per primera vegada, el planejament supramunicipal de la Generalitat (a través de les anomenades *estratègies territorials*) podrà determinar elements estructurals, adequats per a cada unitat de paisatge, necessaris perquè l'edificació pugui ser considerada de recuperació incentivada. Amb aquest nou instrument es vol garantir que els criteris que s'adoptin siguin adequats a les diferents unitats de paisatge, però al mateix temps s'habilita la Generalitat per

definir polítiques diferenciades en matèria d'edificacions de recuperació incentivada en funció de les diferents realitats territorials i, per tant, es facilita la reconstrucció i la rehabilitació d'aquestes edificacions en els micropobles.

L'Avantprojecte de llei de territori aporta, doncs, eines que poden ajudar a donar resposta a algunes de les demandes dels municipis més petits del país, però, òbviament, les solucions a alguns dels seus problemes requereixen continuar apostant per polítiques públiques transversals que, més enllà de l'urbanisme, garanteixin el reequilibri territorial del qual ja feia bandera ara fa més de trenta anys la Llei 23/1983, de 21 de novembre, de política territorial.

Josep M. Aguirre i Font és professor lector de dret administratiu de la Universitat de Girona.

>> *Vista aèria de Vilaiür, a l'Alt Empordà.*

Les solucions als problemes dels micropobles requereixen continuar apostant per polítiques públiques transversals que, més enllà de l'urbanisme, garanteixin el reequilibri territorial

Foto: Maria Àngels Casademont

>> *El veïnat de Púbol forma part del terme municipal de la Pera, al Baix Empordà.*

Pobles petits i micropobles: mètode i associació

L'agrupació en un ens que superés l'actual format d'associació voluntària ajudaria a assolir un estat del benestar eficaç

Avui dia cal tornar a reflexionar sobre l'expressió «ningú ha de ser discriminat per raó del territori on viu». És això una realitat en els micropobles i pobles petits? Sembla que més aviat no, però els nuclis més petits estan ben capacitats per trobar-hi una solució. Tant en temps de bonança com d'adversitat han demostrat poder fer més amb menys. Ara és hora, però, de trobar noves formes de buscar la prosperitat, que s'aconsegueix amb el treball conjunt i el reconeixement social.

JOAN SALA I MORELL > Text

Ales grans ciutats i les zones més poblades, l'estat del benestar ha garantit als ciutadans un nombre cada vegada més gran de serveis. L'accés a les prestacions, encara que siguin deficitàries, ha estat un segell d'identitat d'una societat conscient d'estar fent el que toca i que paga les necessitats de tots amb els impostos de tots. Quan arriben les crisis, però, tots els ciutadans ens preguntem inquiets si l'estat del benestar continuarà sent sostenible. En temps de vaques magres veiem com els dèficits es tornen més pesants i lamentem no haver actuat amb més sobrietat en èpoques de riquesa.

Als pobles més petits, en canvi, la sobrietat ha estat la norma i el segell d'identitat. Tant en temps de crisis com en èpoques de vaques grasses, s'han acostumat a fer més amb menys. I no és que hagin reduït les despeses o apujat els impostos, no. És que, tradicionalment, se les han enginyat per trobar noves maneres de fer per respondre als nous reptes.

El mètode

Després de molts anys de tracte professional i personal amb alcaldes i alcaldesses d'aquests municipis, tinc la impressió que els més avançats de la classe han trobat un mètode per poder reeixir. Han sabut

Als micropobles, la sobrietat ha estat la norma i el segell d'identitat. En temps de crisis i també de vaques grasses, s'han acostumat a fer més amb menys

Foto: Maria Àngels Casademont

fixar objectius compartits, concebre bones solucions, detallar-les fins a fer-les possibles i marcar el camí a seguir, al mateix temps que mantenen la il·lusió de tothom.

Un mètode que, com l'entenc, integra quatre passes que cadascú ha aplicat segons el seu propi estil: diagnosticar la realitat del municipi en un moment concret, explorant l'entorn en què s'emmarca; pensar i identificar escenaris de futur, convèncer i consensuar (ja no ens trobem en temps de receptes úniques, ara cal valorar avantatges i inconvenients de totes les alternatives fins a trobar les més adequades); implementar les accions que duran cap al futur ideat, fixar prioritats, assignar responsabilitats, fer que tots participin en la concreció de les idees i plans, i, l'últim punt, recollir la informació necessària i avaluar-la, veure si el que s'ha planificat s'executa fidelment, analitzar-ne les causes i rectificar sempre que calgui.

La política té una naturalesa imprevisible i, en democràcia, es basa en opinions expressades lliurement. Per això mateix el polític ideal ha de reunir una sèrie de condicions. En primer lloc, capacitat d'imaginar el millor i més convenient per als seus veïns. Després, habilitat per trobar el camí adequat per arribar-hi. En tercer lloc, eloqüència per convèncer els que el poden seguir i, finalment, visió per endevinar els resultats que li validaran l'actuació. Les habilitats del polític combinen la visió de futurs desitjables i possibles amb el pragmatisme que resol els petits i grans imprevistos quotidians. Afirmo que el mètode no és exclusiu dels alcaldes i alcaldesses dels pobles més petits. Però sí que és habitual entre ells. I també dic que val per gestionar grans municipis i governs continentals. En certa manera, és un ensenyament que els

>> *Panoràmica de Regencós, al Baix Empordà.*

Cal que els municipis petits tornin a prendre la iniciativa i actuïn sense haver d'esperar ajuts externs

micropobles ofereixen a les realitats administratives superiors.

El repte d'unir-se i de ser reconeguts

Ara, però, cal aplicar el mètode a la resolució d'un gran repte. Si «ningú ha de ser discriminat per raó del territori on viu», cal que els municipis petits tornin a prendre la iniciativa i actuïn sense haver d'esperar ajuts externs. L'objectiu és que tothom pugui escollir on vol viure, sense que això li suposi cap discriminació. Els alcaldes i alcaldesses m'expliquen el que els cal per fer real el principi d'igualtat d'oportunitats dels seus veïns. I, en això, l'aplicació del mètode anterior té sentit. Feta la diagnosi, em diuen, volen disposar d'un ens aglutinador que els ajudi a definir estratègies conjuntes, posar en marxa plans i gestionar-ne els resultats, des del consens i ordenament.

Per arribar-hi, però, caldria definir abans, per llei, nascuda i promoguda pels mateixos interessats, què defineix un poble petit, amb quins serveis han de comptar per no patir discriminació i com es relacionaran entre ells i la resta d'unitats

administratives. En aquest procés cal l'acompanyament d'una veu potent des d'on els municipis es puguin pronunciar i puguin ser escoltats abans de prendre decisions normatives. Una veu que faci, per exemple, que la societat entengui que fan molta feina en termes mediambientals, i que els faci presents a l'agenda pública més enllà que quan es parla de despoblament.

Cap a una associació imprescindible

Opino que una associació dels micropobles podria satisfer els reptes plantejats. Parlo d'un ens aglutinador, supramunicipal, de pertinença gairebé obligatòria per a municipis de fins a cinc-cents habitants. Un ens pensat per (i dedicat a) desenvolupar les polítiques específiques i genèriques que aquests municipis necessiten i que tingui la capacitat i el reconeixement necessaris per negociar els pressupostos amb els governs supramunicipals i les dotacions econòmiques necessàries, segons les prioritats acordades.

Em refereixo a un ens que superi l'actual format d'associació voluntària (que ja

>> Vallfogona del Ripollès. Molts d'aquests petits municipis només tenen obertes les oficines un o dos dies a la setmana o unes quantes hores al dia.

Foto: Maria Àngels Casademont

L'associació hauria de tenir la capacitat i el reconeixement necessaris per negociar els pressupostos amb els governs supramunicipals

existeix i que ha fet una tasca molt meritoria) i esdevingui protagonista polític eficaç, dissenyador i executor de polítiques i interlocutor inevitable de les administracions superiors. Entre les seves funcions, hi veig el foment de la iniciativa i la creació d'ocupació. Cada poble podria rebre una dotació progressiva de fons, en proporció a la seva capacitat d'atraure nous residents que creïn activitat econòmica i llocs de treball estables.

També hi veig l'atracció de talent exterior. És a dir: comunicar, il·lusionar i convèncer emprenedors que ara viuen a les ciutats que, als pobles petits, hi podrien veure satisfets els seus projectes amb la mateixa rapidesa que a les urbs, però en entorns més assossegats i humans. I la prioritització per als residents i originaris dels pobles petits a l'hora d'accedir als llocs de treball que

les administracions públiques necessitin crear. Igualment, hauria de donar facilitats legals a l'accés dels veïns oriünds als nous habitatges i plans urbanístics que es dissenyin en els municipis.

Les noves circumstàncies socials generen noves oportunitats. Els pobles petits, si aprenen a col·laborar buscant el benefici recíproc, poden aprofitar-les i consolidar l'estat del benestar una vegada per totes. Això és: ocupació estable, iniciativa, emprenedoria, competitivitat, serveis accessibles universals i confort per a tots els seus habitants; són els actius que faran efectiu el principi de no-discriminació. Una associació pot ser un gran inici. I jo estic convençut que, si tots ho volem, ens en podrem sortir.

Joan Sala i Morell és advocat i el president del Consell Assessor d'Alcaldes.eu.

>> *El cens del municipi de Planoles, al Ripollès, ronda els tres-cents habitants.*

>> *Plaça dels Quatre Vents de Madremanya, al Gironès.*

>> *Edifici consistorial de Campelles, al Ripollès.*

>> *L'església de Campelles, al Ripollès.*

L'ens ha de convertir-se en protagonista polític eficaç, dissenyador i executor de polítiques i interlocutor de les administracions superiors